

Література

1. Офіційний сайт Світового Банку // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.worldbank.org>
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичні збірники за 1995-2007 рр. – К. : Держкомстат України.
3. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecdpublishing.org/multilingual-summaries/sti_scoreboard-2011-sum/index.html
4. The SCImago Journal & Country Rank// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scimagojr.com/countryrank.php>
5. The 2011 Global Innovation 1000: Why Culture Is Key – Сайт Booz & Company. – October, 2011// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.booz.com/>
6. Офіційний сайт науково-технічного журналу «SciTech» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kampi.bancorp.ru>
7. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» . – К. : Держкомстат України, 2011.
8. Постанова «Про внесення змін до Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності від 19 вересня 2007 р. N1148 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1148-2007-%D0%BF>
9. World Intellectual Property Indicators – 2011// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/>
10. Офіційний сайт Державного департаменту інтелектуальної власності// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/>
11. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. – Том 3. – Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів Остаточний варіант(проект від 19.10.2011). – К. : Фенікс, 2011. – 76 с. – (проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні»)
12. Технопарки: гармонія науки и бизнеса // ProDigital Информационные технологии // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prodigital.su/>
13. Тараненко І.В. Світовий досвід венчурної діяльності та проблеми венчурного фінансування в Україні / І.В. Тараненко, К.В. Назаренко // Академічний огляд. – К., 2011. – № 1(34). – С.133-137.

УДК 338.2

Ткачик Ф.П.,
викладач кафедри податків та фіскальної політики
Баран Р.Б.
Тернопільський національний економічний університет

СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Захист економічних інтересів України, запобігання незаконному ввезенню товарів, втратам Державного бюджету України в процесі зовнішньоекономічних операцій є головним завданням Державної митної служби України, яке зумовлює пошук нових і вдосконалення існуючих засобів та форм проведення митного контролю.

Актуальність теми зумовлена, з одного боку, тим, що митний контроль є малодослідженим видом державного контролю, а з іншого – необхідністю його розвитку і вдосконалення у процесі утвердження України як європейської демократичної держави, і великим загальнодержавним значенням податків, надходження яких при ввезенні товарів на митну територію України контролюють та забезпечують митні органи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання особливостей проведення митного контролю та шляхів його вдосконалення розглядалися в публікаціях таких авторів як Л.К. Воронова, С.Д. Герчаківський, О.А. Гончарук, О.Б. Дем'янюк, Н.М. Єсипчук, А.І. Крисоватий, Д.С. Олійник, В.П. Пашко, Н.В. Пігарева та ін. Проте, формування ефективних підходів в напрямку вдосконалення процедур митного контролю потребує врахування сучасних прийомів та використання комплексних заходів з урахуванням оновлень чинного законодавства в митній сфері.

Постановка завдання. Мета роботи – визначення пріоритетних напрямів удосконалення процедур митного контролю в Україні в сучасних умовах трансформації вітчизняної митної системи до рівня високорозвинених країн світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день митною службою України здійснюються ефективні кроки на шляху наближення вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів. Україною підписано безліч міжнародних двосторонніх та багатосторонніх договорів з метою реформування вітчизняного законодавства.

Одним із останніх кроків вдосконалення митного законодавства в Україні стало прийняття нової редакції Митного кодексу України, який вступив в дію з 01.06.2012 р. Документ спрямований на приведення митного законодавства України у відповідність до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, Конвенції про тимчасове ввезення, а також імплементацію у національне законодавство Рамкових стандартів безпеки Всесвітньої митної організації та реформування митної служби України.

Відповідно до норм чинного Митного кодексу України, митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються митними органами в межах своїх повноважень з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [8]. В Кодексі більш ширше і конкретніше розглядаються питання забезпечення здійснення митного контролю.

Вагомим засобом до спрощення взаємовідносин між суб'єктами ЗЕД та митними органами України є наведений конкретний список документів та відомостей, необхідних до подання для здійснення митного контролю. У списку міститься вичерпний перелік документів та відомостей при здійсненні перевезень різними видами транспорту, що полегшує діяльність суб'єктів ЗЕД та процедури митного оформлення, основні з яких наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Документи та відомості необхідні для митного контролю

Вид транспорту	Документи та відомості необхідні до подання митного контролю
1	2
автомобільний транспорт	а) документи на транспортний засіб, зокрема ті, що містять відомості про його державну реєстрацію (національну належність); б) транспортні (перевізні) документи (міжнародні товаротранспортні накладні); в) визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності); г) комерційні документи (за наявності) на товари, що перевозяться; ґ) відомості про кількість вантажних місць та вид упаковки; д) найменування товарів тощо.
водний транспорт	а) генеральна декларація, що містить, зокрема, найменування та опис судна, відомості про його реєстрацію та національну належність, прізвище капітана, прізвище та адресу суднового агента; б) декларація про вантаж; в) декларація про припаси (суднові припаси); г) декларація про особисті речі екіпажу судна; ґ) суднова роль, що містить відомості про кількість і склад членів екіпажу під час прибуття і відправлення судна; д) список пасажирів, що містить відомості про пасажирів під час прибуття і відправлення судна та ін.
повітряний транспорт	а) стандартний документ перевізника, передбачений укладеними відповідно до закону міжнародними договорами в галузі цивільної авіації (генеральна декларація); б) документи, що містять відомості про товари, які перевозяться на борту (вантажні відомості, авіаційні вантажні накладні); в) документ, що містить відомості про припаси (бортові припаси) та про кількість припасів (бортових припасів), завантажених на борт судна та вивантажених з нього; г) транспортні (перевізні) документи; ґ) комерційні документи (за наявності їх у перевізника) на товари, що перевозяться; д) визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності) та ін.

Продовження табл. 1

1	2
залізничний транспорт	а) транспортні (перевізні) документи; б) передатну відомість на залізничний рухомий склад; в) документ, що засвідчує наявність припасів (за наявності припасів); г) визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності); ґ) комерційні документи (за наявності їх у перевізника) на товари, що перевозяться.
трубопровідний транспорт та лінії електропередач	а) зовнішньоекономічний договір (контракт) або інші документи, що підтверджують право володіння, користування та/або розпорядження товарами; б) акт прийому-передачі товарів або довідка, що підтверджує кількість товарів; в) комерційні та супровідні документи (за наявності їх у власника трубопровідного транспорту, лінії електропередачі) на товари, що переміщуються через митний кордон України, а на момент митного оформлення - рахунок-фактуру; г) найменування та адреса відправника товарів; ґ) найменування та адреса отримувача товарів; д) документи (дозволи, сертифікати), що підтверджують показники товару.

*складено на основі джерела [8]

Також конкретно перераховуються форми митного контролю. Перелік форм митного контролю подано на рис.1. Нововведенням є такі форми як направлення запитів до іноземних органів для підтвердження автентичності документів та документальні перевірки дотримання вимог митного законодавства України (так званий пост-аудит). Це розширює повноваження посадових осіб митних органів щодо здійснення контрольної діяльності [8].

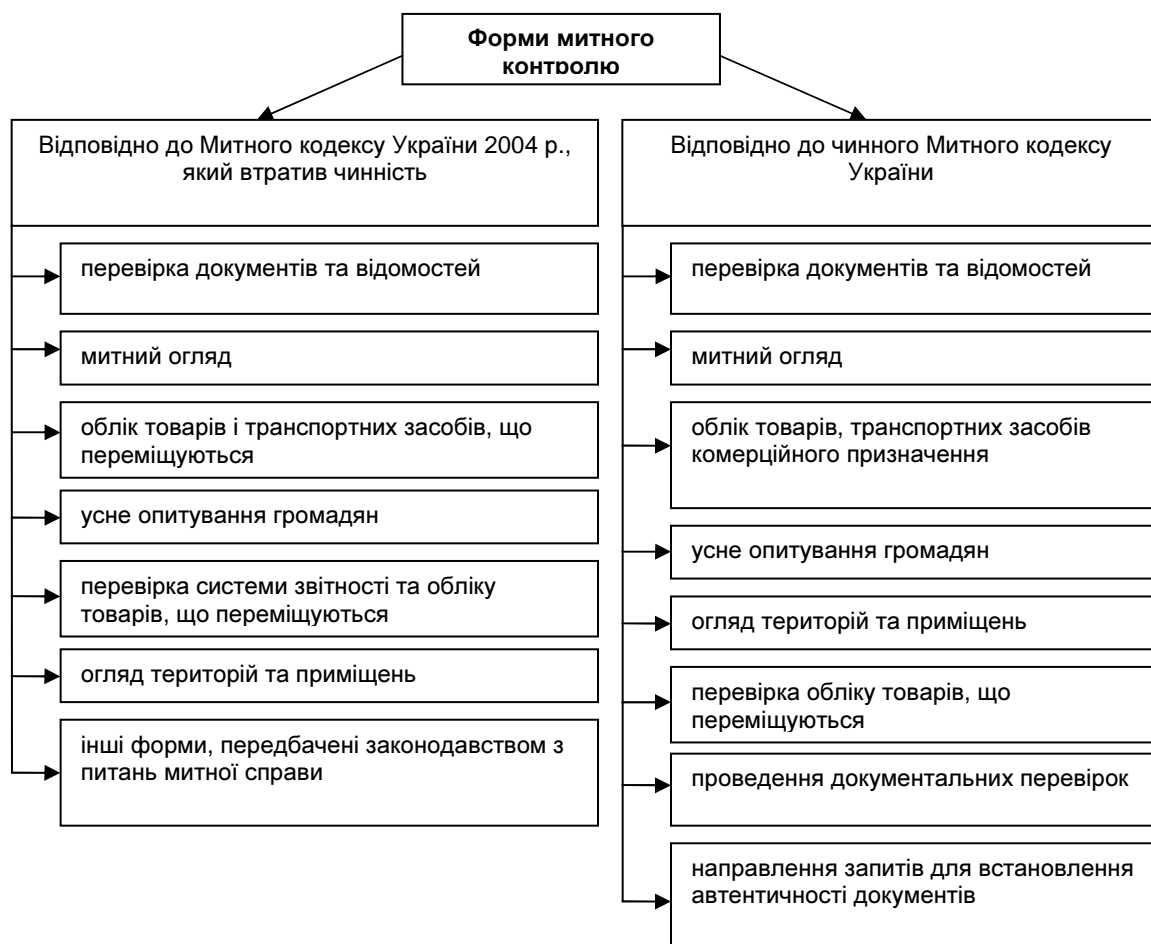

Рис. 1. Варіювання форм митного контролю з урахуванням змін законодавства

*складено на основі джерел [8], [9]

Одним із пріоритетних напрямків вдосконалення процедур митного контролю є повномасштабне впровадження електронного декларування. З 5 квітня 2011р. запроваджено пілотний проект з

електронного декларування товарів. В цьому проєкті беруть участь лише декілька підприємств, але це вже є вагомим кроком до наближення процедур митного контролю до європейських стандартів.

За умов електронного декларування декларанту або брокеру немає потреби особисто приносити до митниці необхідні для митного оформлення документи. Майже весь процес документообігу відбувається виключно в електронному вигляді.

Електронне декларування – це комплексне поняття, що включає декларування товарів і транспортних засобів шляхом подання електронної ВМД та інших електронних документів (у тому числі дозвільного характеру), здійснення митного контролю та оформлення цих товарів [1, с. 10].

Однією із найважливіших проблем, з якою стикнулись митні органи при запровадженні електронного декларування, є законодавча неврегульованість діяльності різних органів влади. Так, на сьогодні понад два десятки органів виконавчої влади видають дозвільні документи, необхідні для митного контролю та митного оформлення товарів. Переважна більшість цих документів мають паперовий вигляд. На нашу думку, це є стримуючим фактором у розвитку електронного декларування, а також виступає своєрідним бар'єром на шляху раціонального використання бюджетних коштів. В США, наприклад, електронне декларування заощаджує значну частину бюджетних коштів, які призначалися раніше на створення паперових варіантів документообігу в сфері фіскальної політики. Впровадження електронних технологій повинно носити міжвідомчий характер. Важко забезпечити ефективне функціонування такої системи лише в одній структурі, оскільки державні органи взаємодіють між собою. Відсталість одних сфер стримує використання сучасних технологій та динамічний розвиток інших сфер.

Ще одним шляхом вдосконалення процедур митного контролю, поряд із електронним декларуванням, є спрощення процедур, необхідних для митного оформлення. Скорочення переліку документів, необхідних для митного контролю, означає можливість виведення їх за межі митного оформлення. Тобто документи, необхідні для реалізації імпортованої продукції на території України, суб'єкт ЗЕД може отримати після завершення митного оформлення товарів. Результатом таких дій повинно стати прискорення митних процедур, зокрема, у пунктах пропуску на митному кордоні, зменшення затримок і простоїв товарів, що прискорить процес наповнення державного бюджету.

Проте, в обов'язковому порядку повинні залишитись документи, які спрямовані на захист життя і здоров'я громадян. До них належать дозволи на переміщення через митний кордон наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, які видаються Державним комітетом України з питань контролю за наркотиками, реєстраційні посвідчення на лікарські засоби. Необхідними є документи, які використовуються у нетарифному регулюванні при митному оформленні: ліцензії Мінекономіки на експорт та імпорт товарів, документи з експортного контролю товарів, дозволи Національного банку на переміщення валютних цінностей. А також документи, які мають вплив на нарахування податків та платежів, зокрема, це контракти, рахунки, специфікації та документи, безпосередньо необхідні для переміщення самого товару [2, с.8].

Усе більш відчутним стає відставання митного контролю від сучасних потреб пропускової здатності та світових стандартів контролю товару. Суттєві часові витрати, застарілі механізми технологічного пропуску товарів дають підстави для використання інноваційного підходу до здійснення контролю міжнародних вантажних потоків.

З досвіду митних систем розвинених країн можна констатувати, що дієвим чинником вирішення вітчизняних проблем в сфері митного контролю є перенесення поглибленого митного контролю на етап "після випуску товарів", що дозволяє застосувати спрощений метод митного контролю і відповідає Кіотській конвенції про гармонізацію митних процедур [10].

Проведення митного контролю через певний час після завершення митного оформлення є найбільш перспективним напрямом поліпшення роботи митних органів. Поширеним зараз є твердження, що митниця при виконанні своїх функцій буде спиратися на два головних принципи у діяльності: пост-аудит та оцінку ризику.

З метою сприяння зовнішній торгівлі та збільшенню товарообігу митні органи спрощують процедури митного контролю при митному оформленні на кордоні. Проте, така оптимізація митних процедур не повинна здійснюватись за рахунок обмеження контрольних заходів. Тому зростає роль пост-аудиту в діяльності митних органів [3, с.303].

Відповідно до Кіотської конвенції, митний аудит – це форма митного контролю, яка здійснюється митними органами для перевірки правильності та достовірності даних, вказаних в митних деклараціях, шляхом вивчення бухгалтерських документів, рахунків, систем управління бізнесом [10].

Митний аудит містить у собі два напрямки: митний пост-аудит та аудит.

Митний пост аудит проводиться після завершення митного оформлення з метою перевірки діяльності осіб, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності. А митний аудит починається з розробки аудиторських щорічних програм на підставі профілю ризиків. Аудит може проводитися на постійній, циклічній та вибірковій основі [11, с.15].

Відзначимо також, що митний пост-аудит виступає одним із дієвих заходів запобігання правопорушенням, впровадження якого надає можливість митним органам своєчасно виконувати економіко-регуляторну, захисну та фіскальну функції [6, с.11].

У чинному Митному кодексі України визначено регламент проведення документальних перевірок митними органами. Зазначається, що документальна перевірка – це сукупність заходів, за допомогою яких митні органи переконуються у правильності заповнення митних декларацій, декларацій митної вартості та в достовірності зазначених у них даних, законності ввезення (пересилання) товарів на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України або за межі території вільної митної зони, а також своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів.

Передбачається можливість проведення виїзних (планових та позапланових) та невиїзних документальних перевірок. Чітко прописуються підстави для здійснення перевірок, перелік питань, перевірка яких входить до компетенції митних органів, права та обов'язки як посадових осіб митних органів, так і посадових осіб підприємств, які перевіряються [8].

Варто акцентувати увагу на тому, що під принципом пост-аудиту слід розуміти повну перевірку будь-якого суб'єкта ЗЕД у будь-який час. Перенесення ж нинішнього акценту контрольних заходів щодо визначення митної вартості товарів на період після їх випуску у вільний обіг дасть змогу не лише прискорити товарообіг, але й удосконалить саму систему аналізу та виявить суб'єктів ЗЕД, що мають схильність до заниження митної вартості.

Сьогодні митні органи мають обмежені законом права щодо перевірки фінансово-господарської діяльності суб'єктів ЗЕД, оскільки їх віднесено до контролюючих органів лише стосовно акцизного податку та ПДВ, ввільного та вивільного мита (обов'язкових платежів).

Ми вважаємо, що проведення перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктів ЗЕД здатне створити підґрунтя для забезпечення ефективного розвитку системи митного аудиту в митній справі України. Його можна розцінити як ще один крок України назустріч міжнародним стандартам безпеки, удосконаленню системи інформації, необхідної для митного контролю і застосування сучасних технологій в галузі митної справи [4, с.8-9].

Отже, впровадження системи митного пост-аудиту повинно забезпечити реалізацію концепції добровільного дотримання суб'єктами ЗЕД нормативно-правової бази. Крім того, розвинена система митного пост-аудиту займає важливе місце при застосуванні системи управління ризиками.

Система аналізу та управління ризиками на сьогодні розглядається як основна філософія діяльності митних органів. До факторів ризиків, які здійснюють вплив на ефективність виконання митними органами покладених на них завдань, можна віднести наступні: неправильне визначення коду класифікації товару, заниження фактурної або митної вартості товарів або неправильне декларування (визначення) країни походження товарів, що експортуються або імпортуються учасником ЗЕД, а також незаконне переміщення товарів без їх декларування з приховуванням від митного контролю. Запровадження системи всеохоплюючої інформації про учасників ЗЕД, цінову інформацію на товарних ринках, відомостей про відправника та отримувача товарів, маршрут, запроваджені заходи тарифного, нетарифного регулювання, а також будь-які порушення законодавства, дозволяє митним адміністраціям визначити сфери ризикових операцій, відокремити їх від операцій з низьким рівнем ризику та втручатись лише у тих випадках, коли ризики є високими [5, с.199].

Прагматичні особливості свідчать про те, що за умов одночасного вдосконалення національного та міжнародного законодавства, що регулює зовнішньоекономічну діяльність, вдосконалюються і схеми провадження зовнішньоекономічних операцій, оптимізуються логістичні цикли, міжнародні маршрути, змінюється структура товарообігу.

Із поступовим приведенням митного законодавства України у відповідність до законодавства Європейських держав, Міжнародних конвенцій, зароджуються ознаки тих чи інших інноваційних моделей, механізмів, які через певний час входять в існуючу практику через організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного характеру.

Завдання вдосконалення процедур митного контролю, з одного боку, і необхідність створення сприятливих умов для нарощування товарообігу учасниками зовнішньоекономічної діяльності з іншого, знайшло реалізацію у створенні та функціонуванні в нашій державі вантажних митних комплексів, автопортів, автотерміналів.

У вантажних митних комплексах (ВМК), автопортах, автотерміналах передбачено наявність і функціонування: системи електронного обліку перепусток для транспортних засобів, що переміщуються територією ВМК, та безперешкодний доступ до цієї системи посадових осіб митних органів; контрольно-пропускної системи на в'їзді та виїзді з ВМК, до якої входять засоби автоматичного зчитування реєстраційних номерних знаків транспортних засобів та електронні ваги з функцією автоматичного внесення інформації про реєстраційний номер транспортного засобу та його загальну вагу до системи електронного обліку; контрольно-пропускної системи з метою унеможливлення несанкціонованого доступу сторонніх осіб на територію комплексу [7, с.10].

Таким чином, запровадження єдиного порядку функціонування у ВМК, автопортах, автотерміналах системи електронного обліку товарів і транспортних засобів дозволить мінімізувати спроби несанкціонованого вилучення з території таких об'єктів товарів і транспортних засобів, що перебувають під митним контролем; знаходження на територіях ВМК товарів, ввезених з порушення

митних правил; впливу людського фактору на процес прийняття рішення щодо пропуску транспортних засобів на території ВМК.

Висновки з даного дослідження. Отже, митною службою України здійснюються певні заходи щодо наближення вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів. Одним із останніх кроків вдосконалення митного законодавства в Україні стало прийняття нової редакції Митного кодексу України, відповідно до якого, вагомим засобом до спрощення взаємовідносин між суб'єктами ЗЕД та митними органами України є наведений конкретний список документів та відомостей, необхідних до подання для здійснення митного контролю, а також перелік форм митного контролю.

Пріоритетними напрямками вдосконалення процедур митного контролю є повномасштабне впровадження процедур електронного декларування, спрощення процедур митного контролю, розв'язок системи митного пост-аудиту, формування ефективних моделей управління митними ризиками, вдосконалення діяльності вантажних митних комплексів, автопортів, автотерміналів.

Література

1. Воронкова К., Муратов І. Із впровадженням електронного декларування ми виходимо на якісно новий рівень митного контролю і митного оформлення / К. Воронова, І. Муратов // Митниця. – 2011. – № 5(78). – С.9-12.
2. Воронова К. Кількість необхідних для митного оформлення документів буде зменшено / К. Воронова // Митниця. – 2011. – № 5(78). – С.8.
3. Гончарук О.А. Особливості проведення і шляхи удосконалення митного пост-аудиту / О.А. Гончарук // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 3. – С.303-305.
4. Єсипчук Н. Перспективи митного контролю: постаудит / Н. Єсипчук // Митниця. – 2009. – № 2(51). – С.8-9.
5. Олійник Д. С. Управління ризиками митного контролю в контексті вимог Кіотської конвенції // Д. С. Олійник / Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2, Т.1. – С.197-201.
6. Пашко В. П. Щодо окремих питань забезпечення ефективності митного контролю / В.П. Пашко // Митна безпека. – 2010. – №1 Серія «Економіка». – С. 6-13.
7. Пігарєва Н. Система електронного обліку товарів і транспортних засобів у ВМК – суттєвий крок із вдосконалення митних процедур / Н. Пігарєва // Митниця. – 2011. – № 2(75). – С.10-11.
8. Митний кодекс України (від 13 березня 2012 року № 4495-VI). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
9. Митний кодекс України (від 11 липня 2002 року № 92-IV). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92-15>.
10. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643?test=qY4Mfbtc78fVKxBUZiQSo0Q8HI4Uks80msh8le6.
11. Таможенний контроль: на пути к международным стандартам : монографія / А.В. Полищук, П.В. Пашко, Е.Б. Самсонов, С.Н. Семка, В.В. Ченцов. – Одесса : «Пласке» ЗАО, 2009. – 476 с.